

Charty zostały... czyli o generowaniu wierszy sylabicznych

Łukasz Dębowski

ldebowsk@ipipan.waw.pl

Instytut Podstaw Informatyki PAN

Rygorystyczny Opis Języka Naturalnego, 17.12.2003, 15.12.2004

Zarys referatu

1. Formalny opis wiersza.
  - definicja strofy, metrum i rymu
2. Transkrypcja fonetyczna polszczyzny pisanej.
  - pakiet `speak::Polish.pm`
3. Ekscerpcja randomizowana.
  - program `turpis.pl`
4. Próby wyjścia poza ekscerpcję.

Formalny opis wiersza

■ Typy strofy:

limeryk: A3a_A3a_A2b_A2b_A3a

saficka: 11a_11b_11a_05b

tercyna: 11a_11b_11a_;_11b_11c_11b_;_...

triolet: A3a_A3b_A3a_!1_A3a_A3b_!1_!2

A3, A2, 11, 05 – typy metrów, a, b, c... – typy rymów,

!k – powtórzenie k-tego wersu, ; – odstęp.

■ Typy metrów:

A3: AUSUUSUUSU?   11: AAASAAAAASU

A2: AUSUUSU?   05: AAASU

A – 1 sylaba dowolna, U – 1 sylaba nieakcentowana,

U? – (hiper)kataleksa, S – 1 sylaba akcentowana.

Definicja strofy, typu metrum i typu rymu

Strofa — ciąg wersów o danym typie metrum i typie rymu

Wers — ciąg słów mogący się pojawić w tekście

Typ metrum — wyrażenie pasujące do metrum wersu

Typ rymu — zmienna globalna równa rymowi wersu

Metrum wersu — funkcja transkrypcji fonetycznej wersu

Rym wersu — funkcja transkrypcji fonetycznej wersu

Transkrypcja fonetyczna wersu — pewna funkcja wersu

- Każdy typ rymu ukonkretnia się do innego rymu.
- Ostatnie słowa niepowtórzonych wersów o tym samym typie rymu muszą być różne.

Pakiet `Speak::Polish.pm`

Biblioteka funkcji (napisana w Perlu):

`Już konie w stajnię wzięto, już im hojnie dano,`

- przybliżona transkrypcja fonetyczna

`[juš końe fstajńe vżento juž jym xojńe dano]`

- akcentowana transkrypcja fonetyczna

`[j?(u)š k!(o)ń.(e) fst!(a)jń.(e)
vż!(e)nt.(o) j?(u)ž j?(y)m x!(o)jń.(e)
d!(a)n.(o)]`

- metrum i rym

`[?!..!..??!.!.] [ano]`

`www.ipipan.waw.pl/~ldebowsk/software.html`

Saša Rosen napisał także `Speak::Czech.pm`.

Przykładowa aplikacja `sortrhymes.pl`

Wykrywanie błędnej średniówki w *Panu Tadeuszu*:

[?!?!?!?!..!.] Raz w bitwie, gdzie podział się? szukać Bonaparta! -
[!..!.??...!.] Sąsiadka zaśmiała się, lecz nie powiedziała,
[!..!.?!..!.] Inaczej bawiono się w drugim końcu stoła,
[!..!.?!..!.] Tadeusz przyglądał się nieznannej osobie;
[!..!.?!..!.] Od dni kilku zbiera się na sądy graniczne,
[!..!.?!..!.] A chłopci żegnali się mówiąc: że po świecie
[!..!.?!..!.] Często zastanawiał się w powiatowym mieście;
[:..!.?!..!.] Wydawała, że mnich ten nie zawsze w kapturze
[!..?!?!..!.] Rumienił się, serce mu biło nadzwyczajnie;
[!..!.?!..!.] Ujrzała, zaśmiała się i klasnęła w dłonie,
[?!..!.?!..!.] Sam Podczaszyc, jaki był, opisywać długo,
[?!..!.?!..!.] Lub wymowy uczyć się w paryskich kawiarniach.
[!..!.?!..!.] Z ziemi włoskiej stara się przyciągnąć do Polski,
[?!..!.?!..!.] Rzekł z uśmiechem, a był to uśmiech jadowity:
[!..!.?!..!.] I dwie twarze w jeden się rumieniec oblekły.

W 98% przypadków akcent jest na sylabie 6. a nie 5.

Ekscerpcja randomizowana

1. Weź dowolny korpus tekstów i sporządź tabelę wszystkich ciągów słów, które się pasują do zdefiniowanych typów metrów:

A3	akjem	brakjem	dwa tygodnie tłumacząc to brakiem
A3	akjem	dżobakjem	środowisko z józefem dziobakiem
A2	ytu	kredytu	udzielenie kredytu
A2	ytu	tu	chudsze chyba że i tu
A2	yva	leńyva	jest istotą leniwą
A2	yva	utśażllyva	ale dość uciążliwą

2. Dla zadanego typu strofy losuj z tabeli kolejne wersy tak, by metra pasowały, rymy powtarzały się odpowiednio, zaś słowa końcowe występowały jednokrotnie.

Procedura losowania może się nie powieść z braku wersów — wówczas losowanie powtarzamy do skutku.

Program turpis.pl

- TURPIS (The Ultimate Retriever of Poetry Ignoring Sense)

`www.ipipan.waw.pl/~ldebowsk/software.html`

- Obecnie tworzy po polsku i po czesku:

Alexandr Rosen, *Vínek z veršů TURPISových*, 2004.

(w tomie okolicznościowym na cześć Vladimíra Petkeviča)

- Lista obsługiwanych form poetyckich (około 20):

dystych, haiku, limeryk, oktawa, „pantadeusz”, saficka, sekstyna, sonet, tanka, tercyna, triolet, vilanella, kwartet, ballada, decyma, nona, tercet, tyrada, rondel, pantum

Dzieła wybrane (z *Gospodarstwa*)

widać że okolica obfita
o piękności metrykę nie pyta
co by rzekł wojewoda
teraz nie wiem czy moda
raz wraz skrzypi i napój w koryta

opatrzonych w broszurki i w różne
oczy wkoło obracał ostróżne
starych więcej książkowej
drugim końcu do nowej
lub bez nogi przyjąwszy jałmużnę

Dzieła wybrane (z *Gospodarstwa*)

jak refektarz z wypukłym sklepieniem
sędzia milczał on jeszcze skinieniem
śród nich jedna króluje
widzę i opisuję
że za pierwszym na miejsce wejrzeniem

zacność domu fortuny szczodroty
tuż myśliwców herbowne klejnoty
panny córki choć stary
nagle pierwsze zamiary
krucze długie zwijały się sploty

Dzieła wybrane (z *Gospodarstwa*)

może by była największa różnica
bo już sam wewnątrz siebie czuł choroby
cały las wiąże w jedno i jakoby
znalazł podobne oczy usta lica

nim leży fedon i żywot katona
kropelkę wina w szklankę panny róży
mu jak ołtarzyk złoty zawsze służy
brzęczało ciągle jako naprzykrzona

pamiętam chociaż byłem wtenczas małe
wicher rozerwie i ręce pod stołem
lasu wracało towarzystwo całe

tadeusz na którego niespodzianie
weszli w porządku i stanęli kołem
jak mógł najprędzej niedzielne ubranie

Dzieła wybrane (z *Gospodarstwa*)

sam na nim padnie dalej w polskiej szacie
choć sędzia z dokumentów przekonywał
rejtan żałośny po wolności stracie
ciszę przerywał

wrogów a praga już się wkoło pali
pan nigdy przyjąć nie chciałby do ręki
na szańcach pragi na stosach moskali
wstąg jasnych pęki

Dzieła wybrane (z *Gospodarstwa*)

i płynnie mówił i z rozsądkiem wiedział
chart z kształtu jeśli równie chwytny chwytny
wieczerzy będzie z mnóstwem gości siedział
pies faworytny

boku rzuciwszy wzrok na tadeusza
same portrety na ścianach wisiały
było z łez które wylotem kontusza
charty zostały

wszystkim należy lecz każdemu inna
ma dotąd pierwsze na świecie ogary
jest bez grzeczności i miłość dziecinna
pierwsze zamiary

Dzieła wybrane (z *Gospodarstwa*)

pan świata wie jak długo pracować potrzeba
moja ty jesteś jak zdrowie ile cię trzeba

...

i z dziecinną radością pociągnął za sznurek
kolego lecz nim odszedł wyskoczył na wzgórek

...

Dzieła wybrane (z *Gospodarstwa*)

ruskie przysłowie
lubił bardzo myślistwo
narody giną

raz zawitała
przystojna i młoda jej
z niezwykłej ich

becząc w ulice
iżby je w kalendarzu
zjechać do dworu

Dzieła wybrane (z dzieł modelu pentagramowego)

często spwojen lubią czytelniki
przeczalnych elektora waszym dziestu
bieżności każdy niewnych satelniki
prawachlarzone koń mi po pójdziestu
piosek ilości w drobną prawdzięczościć
jeszczyków ach umienia wątpliwościć

Dzieła wybrane (z dzieł modelu pentagramowego)

lecz jego tak gdybym posiemdzień jada
po pisał pogotowanaściej rady
nośniego dzieckman pozwoju zagady
je się zorgany wprowa usa nada

no jakby kto piątego w obrzymają
sobiegl się pewnie wyrażę no także
rozwinia histo lutego praszakże
krakować w ogół niego kupowstają

hajdeckich żołądkownictwa przedniony
obracił się na spokajał na pani
robotę bo problemiosłe skorony

w swojennych łopa i gnia ruch pod może
robistopiero wresztą koma kani
transmisja niezorientacji doktorze

Dzieła wybrane (z dzieł modelu pentagramowego)

ten fetorycznej sto całe rzemyśle
krakowym pan swe tym dla uczesnaście
rzucili co ja wielkie te przemyśle
można jest właściwie

dla przedzaju do za chciał wreszczenie
słuszno i niezwyńczą jeszczzenie
o fidenci przystaje
uzbrodnicznie świadaje
jednoczony w grupierwsza i przenie

Dzieła wybrane (z dzieł programu M. Rudolfa)

to nie muzeum jak płaskie rozdroże
wróci rozpacz uwierzy że łożę
życie rzeki pęknięta
droga ziemi pamięta
zapomniany nóż mieszka w jeziorze

jutrzenki drzemie przepaść poszukuje
nie czeka na niepokój wciąż od nowa
upadły liść jest twardy zginie czuję
łzy jak zmysłowa

wiotkie serce blasku śpi
harfa opuściła łzy

Dzieła wybrane (z dzieł programu M. Rudolfa)

naprawdę słodka lilia błądzi szklana
wędnąca pleśń umiera gołąb płonie
nieskończoności znów ciężki grzmot tonie
pęka gdzieś morze płonie pogrzebana

wieniec zabite oko leczy czy wiesz
marzy o ludziach niczym mętna czerń las
o ziemi czarna myśl snu chwali ból czas
tęcza odchodzi echo leczy ja też

podmuch to nie cierń widziałem niepokój
o wodzie błyskawica opuściła
wiecznie sęp to twarz wilk zapomniał spokój

ognisko zadźwięczało wciąż od nowa
czemu bezradna zapałka rozmyła
noc szepcze nigdy nie wiesz czy zmysłowa

Dzieła wybrane (z *Rzeczpospolitej*)

niego co dla borysa jalcyna
dla nas niezastąpionym krystyna
święty jerzy ze smokiem
restaurację z widokiem
jaką są spadkobiercy lenina

miękka otoczka instytucjonalna
których ofiary umierały sądy
zostanie utrzymana liberalna
że ich zarządy

Dzieła wybrane (z *Rzeczpospolitej*)

finansowy financial service
naszą pożał się boże prawicę
społeczeństwa jest święcie
nie jest wrogie przejęcie
wiednia przez pozostałe stolice

do finału dotarły drużyny
skazanego lub jego rodziny
jeśli teraz poddamy
cztery lata poznamy
sytuuje się w środku drabiny

Dzieła wybrane (z *Rzeczpospolitej*)

uniwersalny to nie jest krzak róży
do samochodu wywieźli do lasu
czyli zmieszczenie się w limicie czasu
pojazdu przez pracowników w podróży

kilka dni później fundamentaliści
łukaszewicza jasiek arkadiusza
zaprezentują pana tadeusza
wytyczonymi ścieżkami artyści

z pagórków dwóch krzyków tego dnia kiedy
ciągle mieszkają w ziemi świętej tu spór
wychodził na boisko tylko wtedy

grabowska prawo co dnia kodeks karny
na nilu tamy asuańskiej to wzór
arka przymierza i ołtarz ofiarny

Alexandr Rosen, *Vínek z veršů TURPISových*

TURPIS je tak trochu plagiátor, ale plagiátor velmi plodný a vlastně tak nějak originální. Kromě toho je umanutým pedantem ve věcech formy a zcela ignoruje vše ostatní, pro což by badatel v říši negativních pravidel mohl mít pochopení.

[...]

Když jsme se seznámili s jeho tvorbou v jazyce Mickiewiczově, nebylo možné odolat. Stačilo upravit fonetickou transkripci a repertoár básnických forem pro jazyk český, předhodit TURPISovi několik MB textů, a od té doby se nedaří mohutný básnivý proud zarazit.

[...]

Múzy působící prostřednictvím generátoru náhodných čísel vedou TURPISovu ruku lovcí v databázi.

Turpisova tvorba česky

dusě soudruha stalina cítí
ale všichni si zlomili vaz
krátce ze světa sovětský svaz
dusě soudruha stalina cítí
v severočeském revíru svítí
skladů mají již za krátký čas
dusě soudruha stalina cítí
ale všichni si zlomili vaz

Turpisova tvorba česky

jedním uchem tam a druhým ven
k manifestantům promluvil člen
policejního sboru
aby po jejich vzoru
nezávislosti o právech žen

vysoká bílá
obrovská tvář z plakátů
jediné slovo

je to její první vrh
věřím ve svobodný trh

Turpisova tvorba česky

pouze mechanický akt
zapomenout každý fakt

chaosu života víra
jednoho portýra
do něho nalili rumu
přichází k rozumu

Turpisova tvorba česky

na mazlení myšičko myš
a já brouček a já brouček
mír nehne se myška ni již
a já brouček sekal souček
to je vnouček malý klouček
se v hrsti spočítám je hned
to je bába to je vnouček
hned jedna dva tři čtyři pět

pan doktor mě povídal cos
vsěchno snědla udělala
nos větší nežli nosí kos
padala tralala mala
běhala myška běhala
bramboru položil ji před
na něj padala tralala
hned jedna dva třičtyři pět

Co dalej?

1. Zastosowania TURPISa:

- Pomoc naukowa do ćwiczeń z poetyki.
- Wygaszacz ekranu (typu `starwars`).

2. Wyzwania:

- Jak ulepszyć transkrypcję fonetyczną?
- Jak reprezentować rymy niedokładne?
- Jak losować wersy poprawne syntaktycznie?

Jak losować drzewa rozbioru o danym ry(t)mie?

- Program POETA M. Rudolfa:

gramatyka losująca drzewa poczynając od korzenia

- Aby uzyskiwać produkcje o danym ry(t)mie, wszystkie jednostki frazowe należy wzbogacić o parametry ry(t)mu

subst : sg : nom : f : [! .] : [aba] → laba | Raba | żaba

- Wzbogacenie — dość złożona transformacja gramatyki frazowej, przy wykorzystaniu słownika wymagań czasownikowych i słownika form fleksyjnych.

- Rozwiązanie zastępcze:

Losowanie drzew aż do uzyskania produkcji o pożądanym własnościach. (*Czekaj tatka latka...*)

Co z POETY można odsiać w rozsądnym czasie?

już wiem
odchodzi
może nie
to ogród

odchodzi
wiecznie
za późno
odeszłaś

wiecznie
odchodzi
odeszłaś
może nie

łóże śpi
poza mną
poza mną
poza mną

Co z POETY można odsiać w rozsądnym czasie?

jaszczurka zwiędła
lekki rytuał płonie
tak to się skończy

cienkie ognisko dnia tonie w otchłani
stłuczone serce poszukuje źródła
łóże księżycy pije nieskończoność
nic nie zostało

taniec to nie bolesny grobowiec
srebro blasku nie pragnie miłości
płaskie oko przebacza
jak pragnienie księżycy
tylko dzban jest naprawdę zwycięski

Co z POETY można odsiać w rozsądnym czasie?

szary głód dnia zapomni o nicości
kot świata śpiewa niczym jabłko nocy
mściwa melodia rzeki chce młodości
kryje się w nocy

latarnia to nie fioletowe morze
srebrzysta chmura pogrąża się w srebrze
spragniony kot świtu tonie w jeziorze
oddech śpi w srebrze